

is így van! Mert egy kislány emlékezetében szépen elférnek egymás mellett a dolgok, és csak a felnőttek akadnak bele ilyen semmisségekbe, hogy éltek-e a történet idején vagy sem!

És ki vonná kétségbe a kerti eltevedést! S hogy egyáltalán el lehetett-e tévedni Mamuska csöppnyi kertjében! Hiszen a földnek gombaszaga és sötétszaga és könnyszaga volt! Nem elég valóságos ez? És Mamuska édes palacsintát sütött, és mesélt a gyerekekről, akik eltevedtek az erdőben, és az ösvényre szórt morzsák vezették őket haza. Mert a gyermekek elvesznek és hazatalál-

nak. Mindig. És temetést játszanak, amelyen szentjánosbogarak világítanak és tücskök húzzák a gyászindulót, és ott van a nap, a hold és az összes csillag, és mindenki sír, hettekig. Így történt Mamuska temetése is, amikor anya végre megértette, hogy is van ez, és meghívta vacsorára Jajit és Dadit. És végre együtt ültek mind az asztalnál.

Négy történet és egy egész belső világ. Ennyi a könyv. És ez nem kevés!

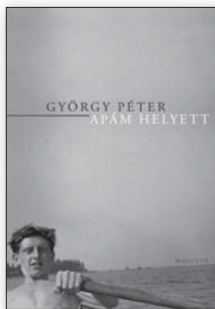
LÁNG ESZTER

(Csimota Könyvkiadó, Budapest, 2010, 40 oldal, 2200 Ft)

Kultúra

GYÖRGY PÉTER: *Apám helyett*

György Péter könyve fontos helyet tölt be az individuális és a kollektív emlékezettel foglalkozó társadalomtudományi, szépirodalmi munkák között. Műfaját nem lehet, nem szükséges pontosan meghatározni; az *Apám helyett* napló, történeti elemzés, esszé, összehasonlító irodalom-, művészet- és filmtörténeti tanulmány, vallomás, terápia és

gyógykezelés. Ez a komplexitás, az egymásba fonódó gondolatok, történetek objektivitásra törekvő szubjektív elemzése adja jelentőségét.

A szerző úgy gondolja, a szemtanú felelősséggel tartozik azért, amit lát, éppen ezért szükségét érzi annak, hogy megmutassa, miért lehet sikeres túlélési stratégia a közöny és a némaság, milyen nem várt következményei lehetnek az elfojtásnak, az elhallgatásnak, milyen deformítások jöhet-

nek létre az egy adott közegben élők tudatában, amennyiben a politizálás alapja a társadalmi amnézia. Miközben teljesíti a küldetését, egy szemtanút is megidéz, édesapja életútján keresztül próbálja értelmezni a kulturális emlékezet működési mechanizmusait.

A vázolt élettörténet egy zsidó származású férfi által egy néma társadalom operettszínházában előadott abszurd dráma. A katolikus vallású magyar fiú, György Lajos tizennyolc évesen a bori, majd a laznicai munkatáborba kerül. Családjával együtt túléli a háborút, a történeteket azonban képtelen beilleszteni addigi tapasztalati rendjébe. Rájön, hogy *más* se akar a közelmúlt tragédiájáról beszélni, hazatérte után tehát nem mondja el soha senkinek, mi történt *velük* '44-ben, és az *azt* megelőző, megaláztatásokkal teli időszakban. Belép a Pártba. '56-ban fegyvert ragad, aztán '56-ot is elfelejti, vígan, békésen lubickol a Kádár-rendszer langyos állóvizében. A '80-as években megunja a boldog szinkronúszást, kiábrándul, a Zöldek élére áll. A legradikálisabbnak tűnő lépést mégis élete végén teszi, Jobbik-szimpatizánssá válik, senki sem érti a környezetében, miért.

György Péter magyarázata szerint a felszabadulás utáni Magyarországon a kollektív büntudat eltörlésére osztársadalmi konzenzussal hallgatolagos megegye-

zés köttetett: elfelejtették a múlt visszasságait, együtt építették a közös jövőt. A cinkos hallgatás a közösségbe való beilleszkedés záloga volt, olcsó szabadulás a szegyénytől. Amikor a nyolcvanas években bomladozott a biztonságot adó közösség, György Lajosnak, aki időközben kiábrándult a kommunista eszmékből, új utat kellett keresnie, és amikor ismét felütötte fejét az antiszemitizmus, „Egyrészt, hogy megússza, másrészt, hogy emelt fővel és magyarként úszhassa meg [...] szövetségést látott a Jobbikban [...] megengedte azt a luxust, hogy ő döntsön az antiszemitizmus általa eltűrt, illetve már elképzelhetetlen formáiról”.

Az identitáskereső gondolkodó alakját megtestestítő esztéta a személyes élettörténettel párhuzamosan európai történelmi analógiákat is feltár. A karakterről Sebald megszállott, magányos, archiváló Austerlitze és Eco emlékeztetiesében szenvedő, önmagáról a legelemibb tényeket sem ismerő, de hatalmas műveltséggel rendelkező, könyvekből, filmekből, képregényekből, dalszövegekből idéző antikvárius Yambója juthat az olvasó eszébe. György Péter nem bújjik más bőrébe, nem regényhős, hanem kutató, aki egy rendkívül fontos dologra hívja fel a figyelmet: időről időre szembe kell néznünk a múlttal, különben hamis

mítoszok, magánmitológiák, diktatúrák büvkörébe kerülünk.

DEBRECENI BOGLÁRKA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2011,*
312 oldal, 3490 Ft)

KERÉNYI FERENC:
Színek, terek, emberek
Irodalom és színház
a 18–19. században

Kerényi Ferenc posztumusz köte-
te elsősorban a szerző irodalom-
és színháztörténeti írásaiba nyújt
betekintést, de „kutatói érdeklő-
désének változatos irányai és viz-
sgálódásainak módszertani sokszí-
nűsége” eszmetörténeté tágítja
a gyűjtemény látókörét. A könyv
forgatása (is) alighanem arról győzi
majd meg olvasóját, hogy Kerényi
szöveggondozóként és szerkesztő-
ként nagyobb elismerésre tarthat
számot, mint írásait elméleti meg-
fontolások és tudatos felfogásmód
(koncepció) alapján építő alkotó-
ként – mindazonáltal a *Színek, te-
rek, emberek* a magyar romantika
korszakának számos érdekes moz-
zanatával szolgál. Olvashatunk esz-
széket a régi magyar színésznők
névhasználatáról, a hajdútáncról
és a kuruc drámákról, a nemzeti
színházak történetéről és az első
magyar hivatalos színtársulatról,
a „Mikszáth-dramatizálások”-ról

vagy éppen „a Petőfi-kultusz folk-
lorizálódása”-ról. A kötet érdeme,
hogy részletesebben foglalkozik
a legfeljebb csupán *Etelka* című re-
gényéről ismert Dugonics András
munkáival, köztük másik regényé-
vel, a *Jólánkával* és az ősmagyar
mitológiát megalapozó, kétkötetes
Szittyiai történetekkel, amelyek Vö-
rösmarty romantikus nemzetszem-
léletének fejlődésére is hatást gya-
koroltak.

Különösen élvezetesek azok a
tanulmányok, amelyekben a szín-
padiasság nemcsak a hagyományos
értelemben vett kőszínház előadá-
sainak ismérveként, de a történel-
mi események sajátosságaként is
megmutatkozik. Ilyen az egyebek
mellett Vörösmarty drámáit, *A fá-
tyol titkait* és az *Árpád ébredését*
is új összefüggésrendszerbe he-
lyező *Valóság és dramaturgia* című
eszmefuttatás, vagy a romantikus
korszakküszöbtől, Kazinczy és
Kisfaludy jelképes kézfogásától
a megvalósult forradalom után
fellépő „petőfieskedők” komoly-
talankodásán át a Széchenyi- és
Vörösmarty-féle „tettekre ébre-
dés”-ig (Asbóth) haladó *Az elma-
radt irodalmi nemzedékváltások*
tanulásaiból című írás. Kerényi
munkásságának fontos része a Pe-
tőfi-kutatásban játszott jelentős
szerepe, ezért érdemes kiemelniük
a „*Kuruc drámák a régi magyar*
színpadon” című szöveg egyik meg-
figyelését, amely a Petőfi költésze-

tében rejlő kurucos hangra (pél-
dául *Rákóczi*), „hazafias küldetés-
tudat”-ra világít rá – ez a tényező
Petőfi újraolvasásának
olyan távlatát is magá-
ban foglalja (bár Keré-
nyi ezt az utat maga nem
tette meg), amely az
életmű ellentmondásai-
hoz, az egységes költői
szubjektum felbomlá-
sához és felforgatásá-
hoz vezet.

A kötetbe gyűjtött
írások Kerényi életművének mint-
egy harminc évét ívelik át, ami
valóban alkalmat ad arra, hogy – a
szerkesztő előszavát idézve – „mun-
kásságának igazi értékeit felmér-
hessük”. Ugyanakkor az egyes szö-
vegek keletkezése közötti időbeli
távolságok folytán időszerűtlen-
ségek is kerültek a válogatásba.
*A nemzeti színházi eszme és gyakor-
lat néhány történeti kérdéséről* cím-
mel 1987-ben készült szövegben
például a tárgyalt intézmény tör-
ténetében az „erős romantikus ha-
gyomány” rovására olyan tényezők
kerülnek előtérbe – a Paulay Ede-
féle *Bölcs Náthántól* a kötelező
orosz-szovjet hatásokig –, amelyek
fölött eljárt az idő, ahogy már szin-
tén vitatható az afeletti sajnálko-
zás, hogy Brecht színházeszménye
„mindmáig” kevésbé honosodott
meg a Nemzeti Színházban, mint
Sztanyiszlavszkij módszere. Sze-
rencsésnek mondható ugyanakkor,

hogy a tanulmány legrészleteseb-
ben annak a Hevesi Sándornak a
korszakát (1922–1932) mutatja be,
aki merész újításai elle-
nére is elnyerte a konz-
ervatívok jóindulatát.
„Ami azért említésre
méltó, mert az amúgy
is gyenge magyar szín-
házi avantgárd, kötődve
1918–19 forradalmai-
hoz, kozmopolitának,
elítélendőnek számított
a »keresztény-nemzeti«
kultúrpolitikában”.

Kerényi könyvének színvona-
láért nemcsak maga a kiváló filoló-
gus jelent jótállást, de a kötet szer-
kesztőinek, Szilágyi Mártonnak és
Scheibner Tamásnak a keze mun-
kája is.

BENKŐ KRISZTIÁN

(*Ráció Kiadó, Budapest, 2010,*
212 oldal, 2600 Ft)

BORGOS ANNA –
SZILÁGYI JUDIT:
Nőírók és írónők
Irodalmi és női szerepek
a Nyugatban

Az a sokféle szempont, amelyek
nyomán a világ megnyílik a szemlé-
lő előtt, s azok a változatos értékek,
amelyekben a művészetek vissza-
adják a valóságot, egyaránt a befo-

